

IRODALOMTÖRTÉNETI
KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI

SZILÁDY ÁRON

A BIZOTTSÁG ELŐADÓJA

*

TIZENÖTÖDIK ÉVFOLYAM

NEGYEDIK FÜZET.

BUDAPEST

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1905

TARTALOM.

	Lap
Szász Károly	385
A Batthyány-codexről. (Harmadik és befejező közlemény.) <i>Dr. Horváth Cyrill</i>	388
Raguzai emlékbeszéd Mátyás király felett. (Második és befejező közlemény.) <i>Hegedüs István</i>	431

Adattár :

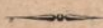
Csokonai collegiumi pöre. <i>Csűrös Ferencz</i>	445
Báró Wesselényi Miklósné klastromi feljegyzései. <i>Friedreich István</i>	464
1794 iki iskolai dráma a marosvásárhelyi collegiumban. <i>Szász Béla</i>	466
Kiadatlan német labancz vers. <i>Relkovics D.</i>	468
Kisfaludy Sándor levelei Bezeredj Györgyhöz. <i>Maróthi Rezső</i>	471
Domokos Márton bucsuztatója. <i>Benkó Imre</i>	482
Kolozsvári István levele Apaffihoz nyomdai dolgokról	488
Kanizsai Pálfi János levele a gyulafehérvári professorokhoz. <i>Mokos Gyula</i>	489
Gvadányi Világtörténelme. <i>Dr. Kardeván Károly</i>	491

Könyvismertetés.

Arthur Eloesser. Literarische Portraits aus dem modernen Frankreich. Berlin. <i>Téri József</i>	492
--	-----

Irodalomtörténeti repertorium. <i>Hellebrant Árpád</i>	495
---	-----

Tartalom. Hely-, név- és tárgymutató.

Az Irodalomtörténeti Közlemények a Magyar Tud. Akadémia irodalomtörténeti bizottságának megbízásából és kiadásában jelenik ugyan meg, de tartalmáért egyedül a szerkesztő felelős.

Szerkesztő lakása : *Halas*.

SZÁSZ KÁROLY.

Szász Károly halála a M. T. Akadémia Irodalomtörténeti Bizottságának is veszteségét jelenti. Ő volt ennek egyik megalkotója s kezdettől fogva 25 teljes éven keresztül elnöke. Az 1879. ápril 26-án történt alakuláskor jelen voltak közül már rég hiányzanak Arany László, Ballagi Mór, Greguss Ágost, Ipolyi Arnold, Salamon Ferencz, Szabó Károly, Szarvas Gábor, Szilágyi Sándor, Zichy Antal, Volf György. Most ezekhez költözött az is, a kit az élők 25 éven át 3 évről 3 évre mindig elnökükké választottak. Utoljára az 1901. évi márczius 2-án tartott bizottsági ülésen elnökölt. Ugyanazon év június havában a következő három évre ismét megválasztott, de ez utolsó három évben, betegsége miatt helyette már kivétel nélkül minden gyűlésen, mint legidősebb bizottsági tag Gyulai Pál teljesítette az elnöki tiszteletet.

Betegsége 1899. október 23-dik napján kezdődött, mely napon délelőtti 9—10 óra közt, a Lónyay-utczai gimnázium tanácstermében tartott egyházkerületi ülésen a tanácskozás megkezdése után csakhamar rosszul érezvén magát, az ülést elhagyta s a teremből kimenve a másodemeleti folyosón összeroskadt. Ettől kezdve csaknem példátlan munkabírása napról napra hanyatlott, emlékezőtehetsége homályosult s ennek arányában beszéd-beli kifejező képessége is egyre gyengült. Eleinte az

emberek nevére nem tudott emlékezni, majd a gondolatok összekapcsolása volt neki nehéz, írásából egyes szavak minduntalan tollában maradtak. Mindez nagyon bántotta, ingerelte a 6 évig tartott betegség 2—3 első évében.

Már életében szokás volt azt mondani, a mi halála után közvélekedéssé vált, hogy betegségét az erőltetett szellemi munka idézte elő. Ez azonban helytelen diagnózis. Betegségének közvetlen oka nem ez volt. Jószivűségénél fogva csekélyebb hálátlanság, méltatlanság is érzékenyen illette: durvaság, erőszak, igazságtalanság pedig vörig keserítette. Amazok ellen lelke tisztaságában, nemességében talált megnyugvást: emezek visszaverésére, vitatkozó nagy képessége mellett is iszonyodott a megfelelő fegyverek használatától. Inkább: égett, hamvadt!

*

Mivel a ténybeli szándékos tévedések, ferdítések s ráfogások korát éljük, egy ilyenek helyreigazítását sem mellőzhetjük. Szász Károly halálakor a napisajtóban oly hang is hallatszott, mely püspökké választását Tisza Kálmán hatalmaskodásai rovására akarta felrovatni. Igaz az, hogy e két nagy ember közt a kölcsönös tiszteleten és becsülésen alapuló barátság ifjú koruktól kezdve mindvégig fennállott. De, bár Tisza Kálmán, mint a dunamelléki egyházkerületnek is 1874 óta tanácsbírája, jogos befolyást gyakorolhatott volna Szász Károly püspökké választására, — nem igaz az, hogy akár ilyen minőségében, akár mint kormányelnök a gyülekezetek szavazására, barátja érdekében, hatni igyekezett volna. A kit az igazság érdekel, olvassa el a Pesti Napló 1883. október 19-diki számában Szász Károly egy másik gyermekkori barátjának, Salamon Ferencznek cikkét s a budapesti ref.

egyháztanács ennek nyomán keletkezett határozatáról szóló tudósítást ugyanazon lap november 5-diki számában, s meg fogja ismerni Szász Károly püspökké választásának körülményeit. Arról a rovásról pedig sok más egyébbel együtt ezt a felrovást is lefaraghatja.

*

Irodalomtörténetünk hemzseg a sok hamis adattól s tévedéstől. Másutt is így van s talán ez az oka, hogy az irodalomtörténet tanítását nagyobbbratörő lelkek ki óhajtják küszöbölni iskoláinkból. Halottas-kamarának, nekropolisznak szeretik nevezni. A kosmopolitáktól kegyelet nem várható. Majd ha valamikor a magyar is kosmopolitává lesz, kisebb-nagyobb halottaival együtt a nemzeti szellemet is sírba gázolhatja; addig azonban a nemzeti érdek azt kívánja, hogy keressük az igazságot, tévedések homályától őrizzük a nemzeti lélek s értelem világát s kegyelettel őrizzük azok emlékét, a kik helyetünk is és édes mindnyájunkért dolgoztak!

*

»Lesz poromon piramis«, írja Szász Károly a maga sírversében:

Visszhang.

»Lesz porodon piramis!« melynek köve porlani nem fog,
 Bár az irigy, buta had várja, óhajtsa is azt.
 Míg ezeket feledés homok-árja borítja el itt lenn:
 Fennragyog emléked — míg magyar él s neve tart!

